

Wijkverpleegkundigen: werkdruk door documentatie

auteurs

Kim de Groot

onderzoeker Nivel, Utrecht, wijkverpleegkundige Thebe Wijkverpleging, West-Brabant, lid ExpertNetwerk Verpleegkunde

Wolter Paans

lector verpleegkundige diagnostiek, Hanzehogeschool Groningen, klinisch onderzoeker intensive care UMCG, Groningen, lid ExpertNetwerk Verpleegkunde

CONTEXT

‘Er komen bijna 50 miljoen zorguren bij wanneer administratieve lasten voor zorgmedewerkers verminderen.’ Dit schreef brancheorganisatie ActiZ in februari 2022 na een arbeidsmarktonderzoek.¹ Het is al lang bekend dat verpleegkundigen veel tijd besteden aan documentatie, wat zij belastend vinden. Om hierin beter inzicht te krijgen, kijken wij naar de oorzaak van het probleem. Oftewel: welke documentatie leidt ertoe dat verpleegkundigen een hoge werkdruk ervaren?

Vanuit verpleegkundig perspectief is een onderscheid te maken in twee soorten documentatie. Enerzijds is er documentatie over de zorgverlening aan individuele cliënten, zoals het schrijven van zorgplannen volgens de fasen van het verpleegkundig proces. Anderzijds gaat het om documentatie van organisatorische aspecten, zoals het invullen van formulieren voor kwaliteitsmetingen, (tijd)registraties of personeelszaken. Dit onderzoek kijkt naar een mogelijke relatie tussen de ervaren werkdruk door verpleegkundigen en deze twee soorten documentatie.² Ook onderzoeken wij het documenteren in het elektronisch cliëntendossier volgens de fasen van het verpleegkundig proces en de gebruiksvriendelijkheid van dit dossier in relatie tot werkdruk. Onze focus ligt daarbij op verpleegkundigen in de wijkverpleging, aangezien zij de meeste tijd besteden aan documentatie.³

DOELSTELLING

Inzicht krijgen in de perspectieven en ervaringen van verpleegkundigen werkzaam in de wijkverpleging met betrekking tot hun ervaren werkdruk door (1) documentatie over de zorgverlening aan individuele cliënten en (b) documentatie over organisatorische aspecten en de relatie hiertussen.

METHODE

We voerden het onderzoek uit op basis van een vragenlijst en focusgroepen. In juni 2019 is een online vragenlijst verzonden naar 508 verpleegkundigen in de wijkverpleging. Zij werden benaderd via het landelijke Nivel Panel Verpleging & Verzorging (www.nivel.nl/panelenv). De lijst bestond uit 55 vragen over de thema's kwaliteit van zorg, veiligheid van zorg, com-

petenties van zorgprofessionals en documentatie. Dit onderzoek gaat over het laatste thema, dat bestond uit acht vragen over de documentatie over de zorgverlening aan cliënten en documentatie over organisatorische aspecten. Om mogelijke relaties en verschillen te kunnen vaststellen, gebruikten wij beschrijvende statistiek en toetsen.

Na het vragenlijstonderzoek organiseerden wij van februari tot mei 2020 vier focusgroepen met 28 (wijk)verpleegkundigen, die afkomstig waren uit alle delen van het land. Bij één focusgroep waren de deelnemers fysiek aanwezig. Drie focus-

groepen vonden online plaats vanwege maatregelen rondom de coronapandemie. De focusgroepen werden getranscribeerd en tussentijds geanalyseerd, waardoor dataverzameling en data-analyse elkaar afwisselden. We volgden de zes stappen van thematische analyse:

‘Verpleegkundigen ervaren dat zij vaak zaken dubbel moeten documenteren’

(1) vertrouwd worden met de data, (2) initiële codes toekennen, (3) thema's identificeren, (4) thema's nader bestuderen, (5) definitieve thema's vaststellen en (6) rapporteren.⁴

Integratie van data uit de vragenlijst en focusgroepen vond plaats gedurende discussies met de onderzoekers tijdens het analyseren en bij het beschrijven van de resultaten.

RESULTATEN

195 verpleegkundigen vulden de vragenlijst in (respons: 38 procent). Verpleegkundigen schatten in twee keer zoveel tijd te besteden aan documentatie over de zorgverlening aan cliënten (gemiddeld 8,0 uur per week) als aan documentatie over organisatorische zaken (gemiddeld 3,6 uur per week).

Toch ervaren de respondenten even vaak een hoge werkdruk door documentatie over de zorgverlening aan cliënten (52 procent) als door documentatie van organisatorische aspecten (58 procent). Bij organisatorische documentatie vonden we een relatie tussen de werkdruk en de tijd die verpleegkundigen besteden aan deze documentatie: hoe meer tijd zij hieraan besteden, hoe vaker zij een hoge werkdruk ervaren. Bij documentatie over de zorgverlening vonden we geen statistisch significante verschillen. Oftewel: als verpleegkundigen meer tijd besteden aan deze documentatie, ervaren zij niet vaker een hoge werkdruk.

Een mogelijke verklaring hiervoor is benoemd in de focusgroepen. Hoewel verpleegkundigen daar beide vormen van documentatie als oorzaak van werkdruk zien, blijkt dat de documentatie over organisatorische zaken vooral frustratie oproept. Verpleegkundigen zien het nut van deze documentatie niet in en ervaren dat zij vaak zaken dubbel moeten documenteren. De documentatie over de zorgverlening wordt wel gezien als een nuttig en belangrijk onderdeel van hun werk. Bij de vraag of hun elektronisch cliëntendossier was ingericht volgens de fasen van het verpleegkundig proces, valt op dat in de focusgroepen en in de vragenlijst de meeste verpleegkundigen (79 procent) hierover positief zijn. We vonden geen relatie tussen dit aspect van de dossiers en de werkdruk die verpleegkundigen ervaren.

We vonden ook geen significante verschillen voor een relatie tussen de gebruiksvriendelijkheid van de elektronische cliëntendossiers en ervaren werkdruk. Het valt op dat de meeste verpleegkundigen (79 procent) positief zijn over de gebruiksvriendelijkheid. In de focusgroepen geven verpleegkundigen wel aan dat de beperkte gebruiksvriendelijkheid van de dossiers een reden is dat zij werkdruk ervaren. Een van de tijdrovende belemmeringen is het documenteren in verschillende elektronische systemen die onderling niet met elkaar verbonden zijn. Hierdoor ontstaat dubbele documentatie.

BESCHOUWING

Een sterke kant van dit onderzoek is het gebruik van verschillende onderzoeksmethoden. Dankzij het gebruik van het landelijke Panel V&V geeft het kwantitatieve onderzoek een representatief beeld van de relatie tussen de werkdruk en

documentatie van (wijk)verpleegkundigen. De focusgroepen bieden een verdere verdieping en verfijning van hoe verpleegkundigen deze relatie ervaren.

Toch zijn er verbeterpunten voor onze studie. Als eerste hebben we een zelf ontwikkelde vragenlijst gebruikt die in een pilot voornamelijk getest is op begrijpelijkheid en inhoud. Het beschouwen van de constructvaliditeit zou een volgende stap kunnen zijn. Een andere beperking van het vragenlijstonderzoek is dat de tijd die verpleegkundigen besteedden aan documentatie niet geobserveerd is, maar ingeschat door verpleegkundigen zelf. Dit kan geleid hebben tot een vertekend beeld, aangezien uit ander onderzoek blijkt dat verpleegkundigen de neiging hebben deze tijd te overschatten.⁵

Deze aflevering van Kritisch Bekeken is gebaseerd op het artikel: De Groot K, De Veer AJE, Munster AM, e.a. Nursing documentation and its relationship with perceived nursing workload: a mixed-methods study among community nurses. BMC Nursing. 2022;21:34.

REFERENTIES

1. ActiZ. Onderzoek bevestigt: 'Groot tekort arbeidsmarkt is onvermijdelijk, vooral in de wijk'. 2022. <https://www.actiz.nl/onderzoek-bevestigt-groot-tekort-arbeidsmarkt-onvermijdelijk-voor-al-de-wijk>.
2. De Groot K, De Veer AJE, Munster AM, e.a. Nursing documentation and its relationship with perceived nursing workload: a mixed-methods study among community nurses. BMC Nursing. 2022;21:34.
3. De Veer AJE, De Groot K, Brinkman M, e.a. Administratieve druk: méér dan kwestie van tijd. Nivel: Utrecht, 2017.
4. Braun V & Clarke V. Using thematic analysis in psychology. Qualitative Research in Psychology. 2006;3(2):77-101.
5. Cooper AL, Brown JA, Eccles SP, e.a. Is nursing and midwifery clinical documentation a burden? An empirical study of perception versus reality. Journal of Clinical Nursing. 2021;30(11):1645-1652.

Conclusie

Ons onderzoek laat zien dat verpleegkundigen in de wijkverpleging werkdruk ervaren door zowel documentatie over de zorgverlening aan cliënten als door documentatie van organisatorische aspecten. Een belangrijke

aanbeveling om de werkdruk te verminderen, is de documentatie over vooral organisatorische aspecten zoveel mogelijk te beperken, aangezien er een relatie bestaat tussen de tijd die verpleegkundigen hieraan

besteden en de werkdruk die zij ervaren. Bovendien roept deze documentatie vooral frustratie op bij verpleegkundigen, terwijl verpleegkundigen wel het nut inzien van documentatie over de zorgverlening. Een andere

belangrijke aanbeveling is de gebruiksvriendelijkheid van de elektronische cliëntendossiers te verbeteren en te zorgen voor afstemming met andere elektronische systemen, om dubbele documentatie te voorkomen.